

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Teresa Bielska-Sobkowicz, sędzia Sądu Najwyższego

Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez Sąd Najwyższy

Warszawa 2014

Spis treści

Wprowadzenie.....	1
Sąd Najwyższy jako sąd unijny.....	3
Stosowanie prawa UE przez Sąd Najwyższy z urzędu.....	5
1. Rozpoznanie skargi kasacyjnej.....	5
- wyrok w sprawie V CSK 366/12.	7
- wyrok w sprawie II CSK 466/12.....	7
- wyrok w sprawie II CSK 642/12.....	8
- wyrok w sprawie I CSK 220/13.....	8
2. Przedsąd.....	9
Pytanie prejudycjalne.....	12
Prounijna wykładnia prawa.....	15
Roszczenia odszkodowawcze.....	22
Podsumowanie.....	23

Wprowadzenie

Niedawno minęła dziesiąta rocznica przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. To dobra okazja do przyjrzenia się, jak prawo unijne jest stosowane w codziennej praktyce Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy jest naczelnym organem władzy sądowniczej. Do jego ustrojowych zadań należy sprawowanie wymiaru sprawiedliwości oraz sprawowanie nadzoru nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania, a także wykonywanie innych czynności określonych w Konstytucji i ustawach (art. 175 ust. 1, art. 183 ust. 1 i 2 Konstytucji RP)¹. Zadania Sądu Najwyższego konkretyzuje ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym². Zgodnie z art. 1, Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej, powołanym do sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Zadanie to wykonuje poprzez zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych, rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne oraz rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach.

Z uwagi na swe ustrojowe znaczenie, Sąd Najwyższy wywiera znaczący wpływ na orzecznictwo sądów powszechnych, a także innych sądów. Wpływ decyzji podejmowanych przez Sąd Najwyższy sięga znacznie dalej, bowiem z racji jego autorytetu decyzje te uwzględniane są także w procesie stosowania prawa przez organy administracji państwowej, są również brane pod uwagę w procesie tworzenia prawa. Trybunał Konstytucyjny, przy orzekaniu o zgodności konkretnej normy prawnej z Konstytucją, niejednokrotnie rozważa, jakie znaczenie tej normie nadał w procesie wykładni Sąd Najwyższy. Decyzje Sądu Najwyższego przyczyniają się również do rozwoju doktryny prawniczej, poddawane są bowiem krytycznej analizie w licznych glosach i opracowaniach naukowych.

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 z późn. zm. Zob. także: A. Górski, *Uwagi o sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości przez Sąd Najwyższy* [w:] J. Gudowski, K. Weitz red., *Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, tom II, Warszawa, LexisNexis, 2011, s. 2807 – 2816.

² T. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 499.

Środki prawne, jakimi posługuje się Sąd Najwyższy przy wykonywaniu swych konstytucyjnych zasad, określone są szczegółowo w ustawach zawierających przepisy proceduralne. W dalszych rozważaniach będę się odnosić do przepisów kodeksu postępowania cywilnego i do praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej.

Sąd Najwyższy jako sąd unijny

Prawo unijne może być efektywnie stosowane tylko wtedy, jeżeli znajduje wyraz w bieżącym orzecznictwie sądów krajowych. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) wielokrotnie wskazywał, że każdy sąd krajowy jest sądem unijnym, ma zatem obowiązek stosowania bezpośrednio skutecznych aktów prawa unijnego oraz dokonywania prounijnej wykładni przepisów prawa krajowego w sprawach, w których występuje tzw. „element unijny” (dawniej: wspólnotowy). Oznacza to konieczność stosowania prawa unijnego z urzędu. Obowiązek ten w zasadzie dotyczy również Sądu Najwyższego.

Stosowanie prawa unijnego wymaga wyjaśnienia charakteru sprawy, w jakiej się ten obowiązek aktualizuje. Szczegółowe omawianie tej kwestii przekracza ramy niniejszej publikacji. Wystarczy zatem wskazać, że w literaturze prawniczej jako „sprawę unijną” kwalifikuje się taką, w której występuje element transgraniczny, lub roszczenia i zarzuty wywodzone są z bezpośrednio skutecznych przepisów prawa UE bądź też zastosowanie mają przepisy krajowe stanowiące implementację pochodnych aktów prawa UE, albo pojawia się problem dyskryminacji czy odesłania do prawa unijnego³. Podkreśla się także obiektywny charakter tego pojęcia, zatem o charakterze sprawy jako unijnej nie przesądza fakt powołania się przez strony czy przez sąd krajowy na przepisy prawa unijnego⁴.

Sąd Najwyższy wielokrotnie przyznawał przymiot sprawy unijnej sprawom, w których istniała potrzeba wykładni przepisów krajowych, stanowiących implementację dyrektyw. W wyroku z dnia 25 czerwca 2013 r., V CSK 366/12 (niepubl.) wskazał, że o unijnym charakterze sprawy decyduje objęcie jej stanu faktycznego zakresem przedmiotowym prawa unijnego. W sprawie I CNP 41/06⁵ uznał, że brak elementu transgranicznego ani podstaw do bezpośredniego stosowania dyrektyw z powodu ich

³ Por. D. Miąsik: *Sprawa wspólnotowa przed sądem krajowym*, Europejski Przegląd Sądowy 2008, nr 9, s. 16; tenże: *Podstawowe zasady stosowania prawa UE przez sądy powszechne w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Europejski Przegląd Sądowy, 2014, nr 1, s. 66.

⁴ Por. szerzej M. Baran: *Stosowanie z urzędu prawa Unii Europejskiej przez sądy krajowe*, Warszawa 2014, s. 43-57.

⁵ Wyrok z dnia 12 października 2006 r., OSNC nr 7-8, poz. 115.

implementacji do ustawodawstwa krajowego nie świadczy o tym, że sprawa nie ma unijnego charakteru. Może się bowiem okazać, że interpretacja dyrektywy jest potrzebna do właściwego rozstrzygnięcia na tle ustawy krajowej, stanowiącej jej implementację.

Szczególnie wiele spraw dotyczyło stosowania bezpośrednio skutecznych przepisów prawa UE, to jest rozporządzeń i przepisów traktatowych.

W postanowieniu z dnia 29 października 2010 r., IV CSK 465/09⁶, Sąd Najwyższy, powołując się na orzecznictwo TSUE wskazał, że o uznaniu sprawy za cywilną lub handlową decyduje charakter stosunku prawnego będącego podstawą sporu, w konsekwencji, nie uznając unijnego charakteru sprawy przyjął, że powództwo osoby fizycznej o odszkodowanie przeciwko pozwanemu państwu RFN za działania lub zaniechania jego sił zbrojnych w okresie okupacji nie należy do przedmiotowego zakresu zastosowania art. 1 ust. 1 rozporządzenia Nr 44/01⁷.

⁶ OSNC 2011, nr 2, poz. 22.

⁷ Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L. z 16.1.2001 r., Nr 12, poz. 1).

Stosowanie prawa UE przez Sąd Najwyższy z urzędu

1. Rozpoznanie skargi kasacyjnej

W odróżnieniu od sądów powszechnych, Sąd Najwyższy nie rozpoznaje sprawy, jego kognicją jest objęte rozpoznanie skargi kasacyjnej, która jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, przysługującym od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji. Sąd Najwyższy nie jest sądem trzeciej instancji, z uwagi bowiem na swą ustrojową pozycję usytuowany jest poza tokiem instancji, a jego rola nie polega na korygowaniu zaskarżonego skargą orzeczenia⁸. Właśnie dlatego, że Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną, a nie sprawę, w której ją wniesiono, granice przedmiotowe rozpoznania skargi zostały określone wąsko.

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, w granicach zaskarżenia biorąc pod uwagę z urzędu nieważność postępowania. Podstawy kasacyjne określone są poprzez przytoczenie konkretnie wskazanego przepisu prawa, którego naruszenie skarżący zarzucił. W orzecznictwie podkreśla się, że poza te granice Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej wyjść nie może. Powstaje zatem pytanie, czy Sąd Najwyższy może, lub czy powinien, z urzędu stosować przepisy prawa unijnego, jeżeli skarżący nie przytoczył ich w podstawach kasacyjnych. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 grudnia 2006 r.⁹ uznał, że *nie rozważa naruszenia przepisów Unii Europejskiej, jeżeli strona nie wskazała ich jako podstawy skargi kasacyjnej, chyba że występuje potrzeba zwrócenia się z zagadnieniem wstępnym do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Przepisy prawa UE należy uwzględnić również, gdy jest oczywiste, że regulują ten sam przedmiot, co prawo krajowe, którego naruszenie zostało wskazane jako podstawa skargi kasacyjnej i występuje możliwość bezpośredniego zastosowania prawa wspólnotowego lub konieczność dokonania*

⁸ Por. J. Gudowski [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego Środki Zaskarżenia*, t. III cz. 2 [red. T. Ereciński, red. Naukowa J. Gudowski], s.1035.

⁹ Wyrok SN z 18 grudnia 2006 r., II PK 17/06, OSNP 2008, nr 1-2, poz. 8, z glosą K. Kowalik-Bańczyk, Europejski Przegląd Sądowy 2009, nr 4, s. 43; zob. też omówienie tego wyroku [w:] M. Baran, *op. cit.*, s. 380-382.

wykładni przepisów prawa krajowego zgodnie z przepisami wspólnotowymi. Sąd Najwyższy powołał się na orzeczenie TSUE z dnia 14 grudnia 1995 r. w sprawie van Schijndel¹⁰ oraz na orzeczenie w z dnia 30 września 2003 r. w sprawie Kobler¹¹. W pierwszej z tych spraw TSUE wskazał, że sądy krajowe mają obowiązek zapewnienia ochrony prawnej, którą jednostki wywodzą z bezpośredniej skuteczności prawa wspólnotowego, jednakże *prawo wspólnotowe nie zobowiązuje sądów krajowych do podnoszenia z urzędu kwestii dotyczącej naruszenia przepisów prawa wspólnotowego, jeżeli ocena tej kwestii zmusiłaby je do rezygnacji z przypisanej im biernej roli poprzez wyjście poza granice sporu wyznaczone przez jego strony oraz oparcie się na okolicznościach innych niż te, na których strony zainteresowane stosowaniem tych przepisów opierają swoje roszczenie*. W drugiej sprawie jednak uznał, że naruszenie prawa wspólnotowego przez sąd krajowy orzekający w ostatniej instancji, to jest taki, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, może prowadzić do odpowiedzialności państwa za szkodę, której doznała osoba pozbawiona ochrony wynikającej z przepisów prawa unijnego.

Zasada wyrażona w wyroku z dnia 18 grudnia 2006 r. stosowana jest także w orzecznictwie Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej. W większości spraw, w których rozważano potrzebę zastosowania prawa UE, stosowne zarzuty podniesione zostały przez skarżących w podstawach skargi kasacyjnej. W kilku jednak sprawach Sąd Najwyższy z urzędu dokonywał wykładni przepisów krajowych stanowiących implementację dyrektyw, bądź rozważał potrzebę stosowania bezpośrednio skutecznych aktów prawa unijnego. Tytułem przykładu można wskazać następujące orzeczenia:

¹⁰ C-430/93 i C-431/93 van Schijndel i van Veen przeciwko Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten, ECR 1995, I-4705.

¹¹ C-224/01 Kobler przeciwko Austrii, ECR 2003, I-10239.

- wyrok w sprawie V CSK 366/12¹².

W podstawach skargi kasacyjnej podniesiono zarzut naruszenia art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹³, przez błędną wykładnię użytego w tym przepisie pojęcia "importer". Naruszenie to polegało, według skarżącego, na przyjęciu, że zakresem przepisu nie są objęte podmioty, które sprowadzają do Polski urządzenia w nim wymienione z państw będących członkami Unii Europejskiej. Sąd Najwyższy dokonał wykładni przytoczonego przepisu w świetle dyrektywy 2001/29 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym¹⁴ i uznał, że za importera uważać należy podmiot, który w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej sprowadza do Polski z zagranicy, w tym także z państw będących członkami Unii Europejskiej, urządzenia i nośniki określone w art. 20 ust. 1 u.p.a.p.p.

- wyrok w sprawie II CSK 466/12¹⁵.

W podstawach skargi przytoczono naruszenie art. 6, 7 i 8 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych¹⁶ i art. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji¹⁷. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że ustawa o ochronie baz danych wprowadziła do polskiego porządku prawnego dyrektywę 96/9/WE z dnia 11 marca 1996 r. w sprawie ochrony baz danych¹⁸ oraz, dokonując wykładni jej przepisów i przytaczając orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości UE, wyjaśnił pojęcia sprzecznego z normalnym korzystaniem i powodującego nieusprawiedliwione naruszenie słuszych interesów producenta pobierania i wtórnego wykorzystywania danych z bazy internetowej.

¹² Wyrok SN z dnia 26 czerwca 2013 r., niepubl.

¹³ ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. Nr 24, poz. 83) w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą z dnia 28 października 2002 r. (Dz. U. Nr 197, poz. 1662)

¹⁴ Dz. U. UE. L 2001, Nr 167, s. 10.

¹⁵ Wyrok SN z dnia 9 maja 2013 r., II CSK 466/12, niepubl.

¹⁶ Dz. U. nr 128, poz. 1402 ze zm.

¹⁷ Dz. U. z 2003 r., Nr 153, poz. 1503.

¹⁸ Dz. Urz. UE 1996 L nr 77, s. 20.

- wyrok w sprawie II CSK 642/12¹⁹

Sprawa dotyczyła żądania zwrotu pomocy udzielonej pozwanemu przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na modernizację gospodarstwa rolnego. Pomoc udzielana była w ramach programu finansowanego z publicznych środków krajowych lub wspólnotowych. Warunki udzielania pomocy w podejmowaniu działalności przez młodych rolników określało rozporządzenie Rady (WE) nr 1257/1999²⁰ oraz rozporządzenie Komisji (WE) nr 817/2004²¹. Warunkiem udzielenia pomocy było uzupełnienie przez beneficjenta wykształcenia rolniczego w określonym w umowie terminie. Żądanie zwrotu udzielonej pomocy spowodowane było niedotrzymaniem tego warunku. Pozwany zaskarżył skargą kasacyjną wyrok uwzględniający żądanie, podnosząc w podstawie kasacyjnej wyłącznie zarzut naruszenia art. 5 k.c. Sąd Najwyższy uznał, że rozważania dotyczące prawidłowości zastosowania tego przepisu mogą wchodzić w rachubę tylko wtedy, gdy nie ma innych regulacji, pozwalających wyłączyć odpowiedzialność beneficjenta udzielonej pomocy finansowej. Wskazane wyżej unijne rozporządzenia, skuteczne bezpośrednio, zawierają natomiast katalog przyczyn, dla których żądanie zwrotu pomocy może być uznane za bezzasadne. Wobec tego, że przyczyn tych sąd drugiej instancji nie oceniał, wyrok podlegał uchyleniu.

- wyrok w sprawie I CSK 220/13²².

Sprawa dotyczyła żądania zasądzenia, od pozwanego ubezpieczyciela, odszkodowania za szkodę wyrządzoną przez ubezpieczonego od odpowiedzialności cywilnej pełnomocnika powódki w toczących się przez Wojewódzkim Sądem Administracyjnym postępowaniach, których przedmiotem były skargi na decyzje organów skarbowych, naliczających zobowiązanie z tytułu należnego podatku VAT.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 12 czerwca 2013 r., II CSK 642/12, niepubl.

²⁰ Rozporządzenie z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFORG) oraz zmieniające i uchylające niektóre rozporządzenia (Dz. U. UE L. 1999. 160. 80).

²¹ Rozporządzenie z dnia 20 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania powyższego rozporządzenia Rady (Dz. U. UE L. 2004. 153. 30).

²² Wyrok SN z dnia 28 stycznia 2014 r., I CSK 220/13, niepubl.

W podstawach skargi kasacyjnej przytoczono krajowe przepisy regulujące odliczenia od podatku VAT. Jedynie w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżąca odwołała się do orzecznictwa TSUE dotyczącego prawa do odliczenia podatku naliczonego i niemożliwości ograniczania tego prawa. Sąd Najwyższy powołał się na przepisy Pierwszej Dyrektywy Rady z dnia 11 kwietnia 1967 r. w sprawie harmonizacji przepisów Państw Członkowskich w zakresie podatków obrotowych (67/227/EEC)²³ oraz Szóstej Dyrektywy Rady z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji przepisów Państw Członkowskich dotyczących podatków obrotowych - wspólny system podatku od wartości dodanej; ujednoliconą podstawą wymiaru podatku (77/388/EEC)²⁴ oraz na orzecznictwo TSUE z którego wynika, że zasady neutralności nie wyłącza prawo podatnika do pomniejszenia podatku należnego o kwoty podatku zapłaconego przy nabyciu towarów i usług, jeżeli wiedział lub powinien wiedzieć o oszukańczym charakterze transakcji. Wobec tego zaś, że z ustaleń wynikało, że skarżąca nie dochowała należytej staranności, nie było podstaw do odliczania podatku VAT od podatku naliczonego, co przesądziło o oddaleniu skargi kasacyjnej.

2. Przedsąd

Rozpoznanie skargi kasacyjnej jest poprzedzone podjęciem przez Sąd Najwyższy decyzji o przyjęciu jej do rozpoznania. Decyzja ta podejmowana jest na posiedzeniu niejawnym przez Sąd Najwyższy w składzie jednego sędziego. Postanowienie w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest arbitralne, bowiem musi być poprzedzone rozważeniem, czy istnieją podstawy do przyjęcia, że spełniona jest choć jedna z przesłanek określonych wyczerpująco w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Przesłankami tymi są: występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji oraz oczywista zasadność skargi. Jak widać, nie ma

²³ Dz. Urz. z 14.04.1967, L. 071, s.1301

²⁴ Dz. Urz. z 13.06.1977, L 145, s.1

wśród przesłanek uzasadniających przyjęcie skargi do rozpoznania naruszenia prawa unijnego.

Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga zamieszczenia w skardze kasacyjnej wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienia.

W przeciwieństwie do podstaw kasacyjnych, Sąd Najwyższy nie jest związany wskazanymi w skardze kasacyjnej przyczynami przyjęcia jej do rozpoznania, może zatem przyjąć skargę z innej przyczyny, lub odmówić jej przyjęcia, z urzędu musi uwzględnić nieważność postępowania²⁵. W uzasadnieniu postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania Sąd Najwyższy z reguły odnosi się do przedstawionych przez skarżącego przyczyn kasacyjnych, zamieszcza też, choć nie zawsze, wzmiankę o niestwierdzeniu nieważności postępowania. Postanowienie o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania nie wymaga uzasadnienia, nie można zatem stwierdzić, jaka przyczyna kasacyjna o tym zadecydowała.

W piśmiennictwie wskazuje się na wynikający z prawa UE obowiązek Sądu Najwyższego rozważenia w ramach przedsądu, czy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawa unijnego albo potrzeba wykładni prawa unijnego, a także, czy skarga jest oczywiście uzasadniona z uwagi na naruszenie prawa unijnego. Wskazuje się, że obowiązek ten wynika pośrednio z art. 267 § 3 TFUE, oraz ze standardów unijnych, przedstawionych szczegółowo w sprawie van Schijndel/Peterbroeck²⁶, a także wskazuje na konsekwencje zaniechania tego obowiązku, określone przez TSUE w sprawie Kobler oraz Traghetti²⁷. Postuluje się większą aktywność Sądu Najwyższego w tym względzie na etapie przedsądu²⁸. Nie wiadomo jednak, na jakiej podstawie formułuje się obawy o brak aktywności Sądu Najwyższego, gdy chodzi o ocenę, na etapie przesądu, kwestii wynikających

²⁵ Por. T. Ereciński, [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego Środki Zaskarżenia*, t. III cz. 2 [red. T. Ereciński, red. Naukowa J. Gudowski], s.1031.

²⁶ Sprawy C-430/93 i C-431/93 Jennen van Schijndel i Johannes Cornelis van Veen przeciwko Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten, wyrok z dnia 14 grudnia 1995 r., Zb. Orz. 1996, s. I-4705; Sprawa C-312/93 Peterbroeck, Van Campenhout & Cie SCS przeciwko państwu belgijskiemu, wyrok z dnia 14 grudnia 1995 r., Zb. Orz. s. I-04599.

²⁷ Sprawa C-224/0, Gerhard Köbler przeciwko Austrii, wyrok z dnia 30 września 2003 r., Zb. Orz. 2003, s. I-10239; sprawa C-173Traghetti del Mediterraneo SpA przeciwko Włochom, wyrok z dnia 13 czerwca 2006 r., Zb. Orz. 2006, s. I-05177.

²⁸ Por. M. Baran, *op. cit.*, s. 377-382.

z przepisów prawa UE. Wydaje się, że wyrażane w doktrynie obawy są przesadzone. Sam fakt, że w uzasadnieniu postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie ma analizy mogących mieć zastosowanie w sprawie przepisów prawa UE, nie oznacza jeszcze, że kwestii tych Sąd Najwyższy nie brał pod uwagę przy podejmowaniu decyzji na etapie przesądu. Wskazane wyżej orzeczenia, w których ani w podstawach, ani w uzasadnieniu wniosku o przyjęciu skargi do rozpoznania skarżący nie odwoływał się do unijnego charakteru sprawy, świadczą raczej o tym, że właśnie na tym etapie postępowania ta kwestia była przedmiotem oceny. Jako przykład służyć może postanowienie o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania w sprawie II CSK 641/12, pomimo tego, że jako przyczynę kasacyjną skarżący wskazał wyłącznie potrzebę wykładni art. 5 k.c.

Obarczenie Sądu Najwyższego obowiązkiem przedstawiania, w pisemnym uzasadnieniu w każdej sprawie, analizy wszystkich możliwych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, świadczyłoby o braku zaufania do najwyższej instancji sądowej. Należy raczej przyjąć, że skoro Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, to oznacza, że nie stwierdził istnienia zasadnej przyczyny, w tym wynikającej z obowiązku stosowania prawa UE. Nie są mi znane przypadki występowania z powództwem odszkodowawczym przeciwko Skarbowi Państwa na tej podstawie, że Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, pomimo naruszenia przez sąd powszechny bezpośrednio skutecznych przepisów prawa unijnego, pozbawiając w ten sposób skarżącego wynikającej z nich ochrony. Warto zwrócić uwagę, że nawet powołanie się przez skarżącego na naruszenie prawa unijnego nie gwarantuje przyjęcia skargi do rozpoznania, skarżący powinien bowiem wykazać, że naruszenie jest oczywiste, albo istnieje zagadnienie prawne czy potrzeba wykładni przepisów prawa unijnego²⁹.

²⁹ Zob. postanowienie SN z dnia 20 grudnia 2012 r., I CSK 397/12, niepubl.

Pytanie prejudycjalne

Zgodnie z art. 267 zd. 3 TFUE³⁰, sąd, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, jest zobowiązany do wystąpienia do TSUE z wnioskiem o rozpatrzenie pytania dotyczącego wykładni Traktatów lub ważności i wykładni aktów prawa unijnego, jeżeli rozstrzygnięcie w tym przedmiocie jest niezbędne do wydania wyroku. Obowiązek ten spoczywa zatem na sądzie ostatniej instancji. Określenie Sądu Najwyższego jako sądu ostatniej instancji stanowi pewne uproszczenie. Sąd ten, jak wskazano na wstępie, nie jest sądem kolejnej instancji, bowiem z uwagi na swoją ustrojową pozycję usytuowany jest poza tokiem instancji. W polskim systemie prawnym orzekanie jest co do zasady dwuinstancyjne, sądem ostatniej instancji jest zatem sąd odwoławczy (apelacyjny lub okręgowy), który wydaje orzeczenie prawomocne. Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, przysługującym od prawomocnych orzeczeń. Zastrzeżenie to należy mieć na uwadze przy określaniu, w jakich sytuacjach aktualizuje się obowiązek wystąpienia do TSUE z pytaniem prejudycjalnym (określanym także jako odesłanie prejudycjalne lub odesłanie wstępne). Obowiązek taki istnieje niewątpliwie w sytuacji, w której Sąd Najwyższy oddał skargę kasacyjną (art. 398¹⁴ k.p.c.), lub wydaje orzeczenie reformatoryjne (art. 398¹⁶ k.p.c.), od takich bowiem orzeczeń nie przysługuje żaden środek odwoławczy. Od orzeczenia kasacyjnego (art. 398¹⁵ k.p.c.) również, co oczywiste, nie przysługuje środek odwoławczy, ale jego skutkiem jest uchylenie wyroku sądu drugiej instancji, a co za tym idzie, na nowo otwiera się postępowanie w sprawie. W takiej sytuacji obowiązek zwrócenia się przez Sąd Najwyższy do TSUE nie istnieje, co nie oznacza braku możliwości przedstawienia takiego pytania na podstawie art. 267 zd. 2 TFUE. Można mówić o Sądzie Najwyższym jako sądzie ostatniej instancji także wtedy, gdy uchyla wydane w sprawie wyroki i odrzuca pozew albo umarza postępowanie (art. 398¹⁹ k.p.c.), odrzuca skargę kasacyjną (art. 398⁶ § 3 k.p.c.) lub oddał zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające apelację albo skargę kasacyjną (art. 394¹ § 1 i 2 k.p.c.). Jest sądem ostatniej instancji także wtedy, gdy odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.). W piśmiennictwie

³⁰ Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864/2 ze zm.

dopuszcza się możliwość wystąpienia przez Sąd Najwyższy z pytaniem prejudycjalnym na etapie przedsądu³¹. Wydaje się jednak, że taka możliwość jest tylko teoretyczna, skoro powstające przy ocenie przyczyn kasacyjnych wątpliwości dotyczące wykładni prawa wspólnotowego powinny skłonić Sąd Najwyższy do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej nie wystąpił dotychczas z wnioskiem do TSUE o rozstrzygnięcie zagadnienia prejudycjalnego, co nie oznacza, że nie rozważał takiej potrzeby, zwłaszcza, że w wielu skargach kasacyjnych zawarte były dotyczące tego wnioski. Sąd Najwyższy wskazywał, że zadanie pytania prejudycjalnego Europejskiemu Trybunałowi Sprawiedliwości jest uzasadnione tylko wtedy, gdy w sprawie występują dostateczne wątpliwości w rozumieniu art. 234 akapitu 3 Traktatu WE. Nie stwierdził występowania takich wątpliwości w sprawie I CNP 41/06³². W sprawie I CK 207/05³³ podkreślił, że pytanie prejudycjalne może prowadzić wyłącznie do wyjaśnienia wątpliwości dotyczących ważności lub wykładni prawa wspólnotowego, a nie do rozstrzygania o zgodności prawa krajowego z prawem wspólnotowym. W sprawie I CSK 70/80³⁴ uznał, że ustalony przez sąd odwoławczy stan faktyczny nie dawał podstaw do przyjęcia, że wystosowanie pytania prejudycjalnego było niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy. W postanowieniu w sprawie III CZ 40/08³⁵ podkreślił, że obowiązek przedstawienia pytania prejudycjalnego nie jest uzależniony wyłącznie od stwierdzenia, że w sprawie występują dostateczne wątpliwości dotyczące wykładni prawa wspólnotowego, obowiązek ten bowiem aktualizuje się wówczas, gdy orzeczenie sądu krajowego nie podlega już zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, tymczasem w tej sprawie postępowanie nadal toczyło się przed sądem pierwszej instancji. Sąd Najwyższy rozpoznawał jedynie zażalenie na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej od postanowienia sądu odwoławczego, którym oddalone zostało postanowienie sądu pierwszej instancji, oddalające wniosek o odrzucenie pozwu ze względu na brak

³¹ Por. A. Kazalik-Smaza, Europejski Przegląd Sądowy 2007, nr 2, s. 24-31

³² Wyrok z dnia 12 października 2006 r., OSNC nr 7-8, poz. 115.

³³ Wyrok SN z dnia 8 listopada 2005 r., I CK 207/05, OSNC 2006, nr 9, poz. 150, z glosami M. Sokołowskiego, Mon. Pr. 2006, nr 14, s. 778; K. Topolewskiego, Mon. Pr. 2007, nr 1, s. 46

³⁴ Wyrok z dnia 3 października 2009 r., niepubl.

³⁵ Postanowienie SN z dnia 18 grudnia 2008 r., niepubl.

jurysdykcji krajowej. W sprawie II CSK 326/10³⁶ natomiast odmówił wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym, bowiem kwestia, której dotyczyła podnoszona wątpliwość została już wyjaśniona przez TSUE.

Sąd Najwyższy wyraźnie też podkreśla, że nie ma kompetencji do dokonywania wykładni prawa unijnego poprzez podjęcie uchwały wyjaśniającej zagadnienie prawne przedstawione przez sąd drugiej instancji na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. W postanowieniu z dnia 28 kwietnia 2010 r.³⁷ wskazał, że w sprawie, w której do wystąpienia do TSUE w postępowaniu prejudycjalnym (art. 267 TFUE) uprawniony i zobowiązany jest sąd drugiej instancji, Sąd Najwyższy, któremu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawiono do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne dotyczące kolizji ustawy z prawem unijnym, odmawia podjęcia uchwały. W takiej sytuacji brak podstaw do wystąpienia przez Sąd Najwyższy do TSUE z wnioskiem o wydanie orzeczenia prejudycjalnego. Na marginesie wypada zwrócić uwagę, że zagadnienie prawne, którego dotyczyło przedstawione zagadnienie prawne, zostało po pewnym czasie rozstrzygnięte w sprawie Adler³⁸ przez TSUE na skutek pytania prejudycjalnego przedstawionego przez Sąd Rejonowy w Koszalinie. Trafność poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy nie może zatem budzić wątpliwości.

Stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w postanowieniu w sprawie III CZP 3/10 podtrzymane zostało w postanowieniu z dnia 27 maja 2010 r.³⁹, w którym wskazano, że realizacja przez sąd drugiej instancji obowiązku wynikającego z art. 267 TFUE nie może następować przez wykorzystanie instytucji przewidzianej w art. 390 § 1 k.p.c.

³⁶ Wyrok SN z dnia 16 lutego 2011 r., niepubl.

³⁷ III CZP 3/10, OSNC 2010, nr 11, poz. 155.

³⁸ Wyrok TSUE z dnia 19 grudnia 2012 r. w sprawie C-325/11, Krystyna Adler, Ewald Adler przeciwko Sabinie Orłowskiej i Czesławowi Orłowskiemu, Dz.U.UE.L.2007.324.79.

³⁹ III CZP 25/10, niepubl., z glosą F. Łapeckiego, PZP 2010, nr 4. S. 103-107.

Prounijna wykładnia prawa

Sąd Najwyższy wskazywał na obowiązek prounijnej wykładni prawa krajowego jeszcze przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, wskazując, że zbliżenie istniejącego i przyszłego ustawodawstwa krajowego do prawa unijnego następuje nie tylko poprzez zmiany legislacyjne, ale także przez wykładnię sądową, a odwoływanie się do założeń prawa wspólnotowego powinno być traktowane jako jedna z dyrektyw poprawnej wykładni obowiązującego prawa⁴⁰.

Problem prounijnej wykładni pojawia się, gdy powstaje potrzeba konfrontacji przepisów krajowych z przepisami dyrektyw unijnych dotyczących tego samego przedmiotu. Należy wówczas wyjaśnić, czy przepisy krajowe stanowią implementację dyrektywy, wprowadzającą jej postanowienia do krajowego porządku prawnego, czy implementacja ta jest zupełna i prawidłowa, a w przypadku braku implementacji ocenić, czy przepisy krajowe nie pozostają w kolizji z przepisami prawa unijnego i czy przyznają jednostkom co najmniej taki sam zakres ochrony. W przypadku kolizji przepisów krajowych z przepisami dyrektywy należy dokonać wykładni prawa krajowego w taki sposób, aby możliwie najpełniej zapewnić skuteczność tych przepisów unijnych, które nie mają waloru bezpośredniej skuteczności. Takiego waloru postanowienia dyrektyw nie mają w stosunkach pomiędzy osobami fizycznymi lub prawnymi, w których występuje równorzędność podmiotów. TSUE wielokrotnie wskazywał, że przepisy dyrektyw nie są dla tych podmiotów źródłem roszczeń, jednak powinny być traktowane jako wzorce określające poziom ochrony⁴¹. Należy zatem porównać przepis krajowy, z którego wywodzone jest roszczenie, z tym właśnie wzorcem, określić ich zakres podmiotowy i przedmiotowy i wyjaśnić, czy zapewniają ten sam zakres ochrony. Na konieczność traktowania przepisu dyrektywy UE jako wzorca Sąd Najwyższy zwracał uwagę m.in. w sprawie IV CSK 200/06⁴².

⁴⁰ Wyrok SN z dnia 14 kwietnia 2003 r., I CKN 308/01, niepubl.

⁴¹ Por. np. wyroki TSUE w sprawach Van Colson and Kamann, 14/83, z dnia 10 kwietnia 1984 r., Zb. Orz. 1891 oraz ETS, Marleasing, C-106/89, z dnia 13 listopada 1991 r., Zb. Orz. s. 1-4135).

⁴² Postanowienie z dnia 22 lutego 2007 r., OSNC 2008, nr 2, poz. 25, z glosą W. Kocota, OSP 2008, nr 10, poz. 110.

W wyroku z dnia 20 czerwca 2013 r.⁴³ Sąd Najwyższy wyjaśnił, że prounijna wykładnia polega na interpretacji prawa polskiego z wykorzystaniem prawa unijnego jako wzorca, który musi być właściwy, odtworzony na podstawie przepisów unijnych, obejmujących swym zakresem stan faktyczny danej sprawy. Celem tego obowiązku jest zapewnienie, w ramach właściwości sądu krajowego, pełnej skuteczności prawa Unii przy rozpoznawaniu zawistych sporów w drodze odpowiedniej, najczęściej funkcjonalnej wykładni prawa krajowego. W uchwale z dnia 19 listopada 2010 r.⁴⁴ Sąd Najwyższy wskazał, że obowiązek pro unijnej wykładni nie jest ograniczony do tekstu dyrektywy, jeżeli bowiem dyrektywa była poddana interpretacji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, prawo krajowe musi być wykładane zgodnie z tą interpretacją.

Spraw, w których Sąd Najwyższy dokonywał porównania przepisów krajowych z wzorcem unijnym jest tak wiele, że nie sposób wszystkich wymienić. Tytułem przykładu można wskazać następujące orzeczenia:

- wyrok w sprawie III CSK 112/05⁴⁵, w którym, uznając prymat prawa unijnego nad prawem krajowym, stwierdził, że art. 4 ust. 6 ustawy z dnia 30 października 1992 r. o zmianie ustawy o wynalazczości i ustawy o Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁶ stanowi zakazany przez art. 28 Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską środek o skutku równoważnym ograniczeniom ilościowym w imporcie. W konsekwencji wykluczył, zgodnie z zasadą pierwszeństwa i bezpośredniej skuteczności, możliwość stosowania tego przepisu przez polskie sądy w sferze prawa wspólnotowego, poczynając od dnia wejścia Polski do Unii Europejskiej.

⁴³ V CSK 366/12, niepubl.

⁴⁴ III CZP 79/10, OSNC 2011/4/41, Prok.i Pr. - wkł. 2011/7-8/36, Rzeczposp. PCD 2010/271/2, Biul.SN 2010/11/9, glosy opracowali: J. Gospodarek, OSP 2012, nr 1, poz. 2; K. Kryła, PS 2011, nr 9, s. 137-145; M. Łolik, Europejski Przegląd Sądowy, 2011, nr 9, s. 45-47.

⁴⁵ Wyrok SN z dnia 10 lutego 2005 r., OSNC 2007, nr 5/73.

⁴⁶ Dz. U. z 1993 r., Nr 4, poz. 14 ze zm.

- wyrok w sprawie I CK 207/05⁴⁷, w którym poddano wykładni przepis art. 764³ § 1 k.c. w świetle dyrektywy Rady EWG 86/653 z dnia 18 grudnia 1986 r. w sprawie koordynacji ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do przedstawicieli handlowych działających na własny rachunek⁴⁸;
- postanowienie w sprawie IV CSK 200/06⁴⁹, w którym uznał, że zapis na sąd polubowny w umowie maklerskiej, uzależniony od wyboru pozostawionego profesjonalście, bez wskazania, na jakich zasadach opiera orzeczenia Amerykańska Izba Arbitrażowa, narzucenie klientowi obcego prawa i dodatkowe trudności i koszty związane z dochodzeniem roszczenia tworzy stan, który musi być uznany za klauzulę niedozwoloną w rozumieniu dyrektywy 93/13 EWG⁵⁰ z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Interesujące jest, że orzeczenie w tej sprawie dotyczyło sporu pomiędzy spółką mającą siedzibę w USA i funkcjonującą według prawa stanu Michigan, a obywatelem polskim, zamieszkałym w Polsce. Mogłoby się zatem wydawać, że sprawa nie ma unijnego charakteru, jednak Sąd Najwyższy uznał za konieczne objęcie pozwanego konsumenta ochroną określoną w przepisach dyrektywy, i to pomimo stwierdzenia braku implementacji w ustawie polskiej art. 6 ust. 2 dyrektywy;
- wyrok w sprawie I CSK 220/13⁵¹, w którym dokonano wykładni przepisów ustawy o podatku VAT w świetle art. 2 ust. 1 Pierwszej Dyrektywy Rady nr 67/227 EEC z dnia 11 kwietnia 1967 r. w sprawie harmonizacji przepisów Państw Członkowskich w zakresie podatków obrotowych oraz w świetle orzecznictwa TSUE dotyczącego możliwości odliczenia podatku VAT od podatku naliczonego.
- postanowienie w sprawie I CZ 59/13⁵², wydane w sprawie, w której Sąd Najwyższy nie podzielił zarzutu nieprawidłowej implementacji art. 5 ust. 1 dyrektywy

⁴⁷ Wyrok SN z dnia 8 listopada 2005 r., I CK 207/05, OSNC 2006, nr 9, poz. 150, z glosami M. Sokołowskiego, Mon. Pr. 2006, nr 14, s. 778; K. Topolewskiego, Mon. Pr. 2007, nr 1, s. 46.

⁴⁸ Dz.U.UE.L.1986.382.17.

⁴⁹ Postanowienie SN z dnia 22 lutego 2007 r., IV CSK 200/06, OSNC 2008, nr 2, poz. 25, z glosą W. Kocota, OSP 2008, nr 10, s. 110.

⁵⁰D z.U.UE.L.1993.95.29.

⁵¹ Wyrok SN z dnia 28 stycznia 2014 r., I CSK 220/13, niepubl.

⁵² postanowienie SN z dnia 19 czerwca 2013 r., niepubl.

Parlamentu Europejskiego i Rady 1999/93/WE z dnia 13 grudnia 1999 r. w sprawie wspólnotowych ram w zakresie podpisów elektronicznych⁵³ i wynikającej stąd bezpośredniej skuteczności tego zapisu w Polsce, pozwalającej na złożenie zażalenia w postaci elektronicznej.

Obowiązek zapewnienia efektywności prawa unijnego nie jest nieograniczony, prounijna wykładnia prawa krajowego nie może bowiem doprowadzić do zasadniczej zmiany znaczenia przepisów krajowych, bądź do ignorowania ich istnienia, pomimo kolizji z prawem unijnym⁵⁴. Orzecznictwo Sądu Najwyższego określa granice prounijnej wykładni, wskazując następujące kryteria, jakie należy stosować w procesie wykładni.

1. Prounijna wykładnia przepisu krajowego nie może wykraczać poza jego przedmiotowy zakres.

Kwestia ta pojawiła się w sprawie I CNP 41/08⁵⁵, w której powstał problem zgodności przepisów ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji⁵⁶ z dyrektywą 89/552/EWG z dnia 3 października w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich, dotyczących wykonywania telewizyjnej działalności transmisyjnej⁵⁷. Sąd Najwyższy stwierdził, że skoro przedmiotem sprawy była reklama radiowa, to nie można przepisów ustawy oceniać w świetle dyrektywy, dotyczących wyłącznie reklamy telewizyjnej.

2. Prounijna wykładnia nie może wykraczać poza wyraźne brzmienie przepisu i prowadzić do jego niezastosowania⁵⁸.

W sprawie IV CSK 133/11⁵⁹ Sad Najwyższy, powołując się na orzecznictwo TSUE, wskazał, że obowiązek prounijnej wykładni ciąży na sędzię o tyle tylko,

⁵³ Dz. Urz. UE L 2000, nr 13, s. 12.

⁵⁴ Por.. D. Miąsik, *Podstawowe zasady ...*, *op. cit.*, s. 67-68

⁵⁵ Wyrok z dnia 12 października 2006 r., OSNC nr 7-8, poz. 115

⁵⁶ Tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. ,Nr 253, poz. 2531 ze zm.

⁵⁷ Dz.Urz. L. 298 z 17. 10. 1989, s. 23 ze zm.

⁵⁸ Por. też D. Miąsik, *Podstawowe zasady...*, *op. cit.*, s. 68

⁵⁹ Wyrok SN z dnia 21 października 2011 r., IV CSK 133/11, OSNC 2012,nr 5,,poz. 62, powołany też przez D. Miąsika, *Podstawowe zasady...*, *op. cit.*, s. 68

o ile zgodna z prawem wspólnotowym wykładnia jest w danym wypadku możliwa, co nie oznacza, by sąd mógł wykroczyć poza wyraźne brzmienie przepisu lub go w ogóle nie zastosować.

Podobnie, w sprawie III CZP 61/11⁶⁰ Sąd Najwyższy wskazał, że wykładnia przepisu nie może abstrahować w ogóle od jego brzmienia i przez interpretację celowościową oraz częściowo systemową prowadzić do rozumienia przepisu sprzecznie z jego brzmieniem. Podkreślił ponadto, że obowiązujące prawo krajowe powinno się interpretować zgodnie z systemem przepisów UE, co odnosi się również do orzecznictwa TSUE, jednak dyrektywa nie wywołuje bezpośrednich skutków w systemie prawa państwa członkowskiego i nie może prowadzić do jego niezastosowania.

W procesie stosowania prawa UE przez Sąd Najwyższy zachodzi też potrzeba dokonywania wykładni przepisów unijnych bezpośrednio skutecznych, to jest Traktatów i rozporządzeń. Wprawdzie, jak wynika z art. 267 zd. pierwsze TFUE, dokonywanie ich wykładni należy do TSUE, jednak nie zwalnia to sądów krajowych od przeprowadzania tego procesu. W tym zakresie bowiem kompetencje TSUE oraz sądów krajowych przenikają się. Bezpośrednio skuteczne przepisy UE wchodzą do porządku prawnego państw członkowskich bez potrzeby implementacji, są zatem stosowane bezpośrednio. Stosowanie zaś prawa wymaga dokonywania jego wykładni, sąd musi najpierw zrozumieć przepis, aby mógł go prawidłowo zastosować. Istnieje oczywiście ryzyko rozbieżnego rozumienia bezpośrednio skutecznych przepisów unijnych w różnych państwach członkowskich, dlatego celowym jest dokonywanie wykładni przez TSUE. Przedstawienie jednak Trybunałowi zagadnienia dotyczącego wykładni takich przepisów uzależnione jest od stwierdzenia takiej potrzeby przez sąd krajowy. Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej dotychczas takiej potrzeby nie stwierdził, chociaż w wielu sprawach odwoływał się do rozporządzeń i je stosował.

Szczególnie wiele spraw dotyczyło kwestii jurysdykcji i stwierdzenia wykonalności orzeczeń wydanych w innych państwach członkowskich. Wśród spraw, w których

⁶⁰ Uchwała SN z dnia 26 października 2011 r., III CZP 61/11, OSNC 2012, nr 4, poz. 46, z glosą B. Widły, *Zakres obowiązku uiszczenia opłat od urzędzeń kopiujących i czystych nośników*.

rozważano kwestię jurysdykcji, warto zwrócić uwagę na serię tożsamyh spraw, w których wierzyciele wystąpili o zasądzenie należności od spółki, co do której toczy się postępowanie upadłościowe przed sądem francuskim⁶¹. W sprawach tych Sąd Najwyższy dokonywał wykładni art. 3 ust. 1, w którym posłużono się nieprecyzyjnym łącznikiem w postaci głównego ośrodka działalności dłużnika, a także art. 16 ust. 1 i art. 26 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego⁶², wyjaśniając pojęcie klauzuli porządku publicznego. W procesie wykładni Sąd Najwyższy brał pod uwagę orzecznictwo TSUE, orzecznictwo sądów zagranicznych i poglądy doktryny. Kwestię dotyczącą jurysdykcji rozważano też m.in. w sprawach II CSK/2011 (powództwo przeciwko obywatelowi Niemiec i tam stale zamieszkałego, wszczęte na podstawie art. 299 k.s.h.)⁶³, w sprawie o ustalenie zawieszenia prawa głosu z akcji⁶⁴, w sprawie o wykonanie zobowiązania⁶⁵, w sprawie o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności⁶⁶, w sprawie przeciwko spółkom cypryjskim o wydanie akcji w kapitale zakładowym spółki polskiej, nabytych uprzednio przez spółki cypryjskie na skutek umowy z inną spółką polską⁶⁷.

Nie sposób wymienić wszystkich spraw, w których Sąd Najwyższy zajmował się kwestią stwierdzenia wykonalności wyroku sądu zagranicznego, co wymagało dokonywania wykładni przepisów rozporządzeń Bruksela I⁶⁸ i Bruksela II⁶⁹. Sprawy V CSK 335/10 i IV CSK 224/10 dotyczyły zastosowania klauzuli porządku

⁶¹ Wyroki SN z dnia 16 lutego 2011 r., II CSK 541/10, OSNC 2011, z tego samego dnia II CSK 406/10, Biul. SN 2011, nr 5, poz. 14, II CSK 325/10, II CSK 425/10 i z dnia 2 lutego 2012 r., wszystkie niepubl.

⁶² Dz.U.UE.L.2000.160.1.

⁶³ Wyrok SN z dnia 7 października 2011 r., niepubl.

⁶⁴ Postanowienie SN z dnia 26 stycznia 2011 r., Biul. SN 2011, nr 12, poz. 9.

⁶⁵ Wyrok SN z dnia 29 czerwca 2010 r., III CSK 255/09, niepubl.

⁶⁶ Wyrok SN z dnia 15 maja 2008 r., OSNC 2009, nr 9, poz. 125.

⁶⁷ Postanowienie SN z dnia 25 stycznia 2012 r., niepubl.

⁶⁸ Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, (Dz. Urz. UE L. z 16.1.2001 r., Nr 12, poz. 1.

⁶⁹ Rozporządzenie Rady (WE) nr [2201/2003](#) z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr [1347/2000](#), Dz. Urz. nr [338 z 23.12.2003 r.](#), L. I-29

publicznego⁷⁰, sprawy II CSK 158/08, II CSK 434/07 i IV CSK 74/08 – kwestii procesowych⁷¹. W sprawie V CSK 419/07 Sąd Najwyższy rozważał kwestię stosowania rozporządzenia Bruksela I do orzeczeń sądowych wydanych w wyniku rozpoznania roszczeń byłych małżonków wynikających z umowy regulującej między nimi zasady spłaty po rozwodzie długów zaciągniętych w czasie trwania małżeństwa⁷².

Potrzeba wykładni rozporządzeń powstała także w sprawach z powództwa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o zwrot pomocy w podejmowaniu działalności przez młodych rolników, udzielonej z funduszu współfinansowanego z publicznych środków wspólnotowych w ramach Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR). W sprawach tych analizowano przepisy rozporządzenia Rady (WE) Nr 1257/1999 z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR) oraz zmieniającego i uchylającego niektóre rozporządzenia⁷³, w tym postanowienia dotyczące wymogu uzyskania wykształcenia, a także odnoszące się do możliwości odstąpienia od żądania zwrotu pomocy w razie niespełnienia przez rolnika określonych w umowie warunków z powodu „siły wyższej”⁷⁴.

⁷⁰ Postanowienia SN z dnia 13 kwietnia 2011 r., niepubl., z dnia 9 grudnia 2010 r., OSNC 2011, nr 9, poz. 101.

⁷¹ Postanowienia SN z dnia 30 września 2008 r., OSNC 2009, nr 11, poz. 151; z dnia 21 marca 2007 r., OSNC 2008, nr 3, poz. 37; z dnia 27 listopada 2008 r., OSNC 2009, nr 11, poz. 155.

⁷² Postanowienie SN z dnia 9 kwietnia 2008 r., OSNC-ZD 2009, nr 2, poz. 39.

⁷³ Dz. U. UE L. 1999, nr 160, poz. 80 ze zm.

⁷⁴ Por. wyroki SN z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 287/11; z dnia 21 marca 2013 r., II CSK 241/12; z dnia 12 czerwca 2013 r., II CSK 642/12; z dnia 23 stycznia 2014 r., II CSK 188/13.

Roszczenia odszkodowawcze

Sąd Najwyższy dokonywał także oceny przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną poprzez nieprawidłową implementację przepisów prawa unijnego do krajowego porządku prawnego. Problem taki ujawnił się w sprawie I CSK 392/12⁷⁵, w której jako zdarzenie sprawcze wskazywano zaniechanie legislacyjne, polegające na nieterminowym wdrożeniu dyrektywy MiFID I⁷⁶ i dyrektywy 2006/73/WE⁷⁷. Sąd Najwyższy uznał, że w takim wypadku przesłanki naprawienia szkody wynikające z prawa polskiego nie są surowsze od przesłanek naprawienia tej szkody wywodzonych z prawa unijnego.

⁷⁵ Wyrok SN z dnia 19 czerwca 2013 r., I CSK 392/12, niepubl.

⁷⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2004/39/WE z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych, zmieniająca dyrektywę Rady 85/611/EWG i 93/22/EWG i dyrektywę 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 93/22/EWG, Dz. Urz. UE 2004, L. 145, s. 1 ze zm.

⁷⁷ Dyrektywa Komisji 2006/73/WE z dnia 10 sierpnia 2006 r. wprowadzająca środki wykonawcze do dyrektywy 2004/39/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wymogów organizacyjnych i warunków prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa inwestycyjne oraz pojęć zdefiniowanych na potrzeby tejże dyrektywy, Dz. Urz. UE 2006 L. 241, s. 26.

Podsumowanie

W niniejszym opracowaniu przytoczono szereg orzeczeń Sądu Najwyższego, których rozstrzygnięcie wymagało stosowania i wykładni prawa Unii Europejskiej. W okresie dziesięcioletniego członkostwa w Unii rozpoznawano w Izbie Cywilnej Sądu Najwyższego bardzo wiele tzw. „spraw unijnych”. Nie było moim zamiarem przedstawienie ich wszystkich, zresztą nie jest to możliwe z uwagi na znaczą ich ilość. Przedstawiono zatem jedynie kluczowe kwestie wiążące się ze stosowaniem prawa unijnego, w tym w szczególności problemy dotyczące prounijnej wykładni, sposób rozumienia pojęcia „sprawa unijna” i radzenia sobie z tym nowym porządkiem prawnym, który na równi z prawem krajowym znalazł miejsce w codziennej praktyce orzeczniczej.